

X336.5

X 328.1 Gyurcsány

Ch:

A MAGYAR GAZDASÁG ALAPVETŐ PROBLÉMÁI ÉS A KORMÁNYPROGRAM

ny. adatok és tanulmány a gazdaságról

Semmi sem keltett nagyobb érdeklődést az utóbbi időben, mint a *Kormányprogram* és az ehhez kapcsolódó és első sorban az adónöveléseket tárgyaló *Új Egyensúly* programja valamint a közzétételüket követő gazdaságpolitikai, stabilizációs intézkedések. Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy remélhető-e ettől a programtól a magyar gazdaság problémáinak megoldása, látni kell a magyar gazdaság problémáit. E sorok írója mindig is azt a nézetet képviselte, hogy a magyar gazdaság három nyilvánvaló konkrét problémája a *hármás ikerdeficit*, vagyis (1) a költségvetés, valamint (2) a nemzetközi kereskedelmi és fizetési mérleg kumulálódó hiánya, továbbá (3) a megtakarítások alacsony színvonala. Ezt a helyzetet a magyar gazdaság *alapvető strukturális problémái* okozzák, amelyek arra vezetnek, hogy a magyar gazdaság termelő és jövedelemtermelő képessége nem kielégítő és nem fejlődik kielégítően. Ezért a felhasználás meghaladja a forrást. Most ezeknek az alapvető strukturális problémáknak csak két elemére térhetünk ki, és ezek (1) a magyar gazdaság duális jellege és a tulajdonképpeni magyar gazdaság nem kielégítő exportképessége, valamint (2) a foglalkoztatás alacsony színvonala.

Ebből egyenesen következik, hogy csak olyan program hozhat megoldást, amely együtt kezeli a hármás ikerdeficit mindhárom ágát, és legalább megindítja vagy akárcsak előkészíti az alapvető strukturális problémák, mindenekelőtt az itt kiemelt két probléma megoldását. Azt kell tehát megvizsgálnunk, hogy ez a program eleget tesz-e ezeknek a feltételeknek.

K: Szakolozai György

A hármas ikerdeficit

A hármas ikerdeficit első ága a *költségvetés hiánya*, vagy, a Nemzeti Számlák (National Accounts) terminológiája szerint, a kormányzati szektor nettó hitelfelvétele. A legfontosabb idetartozó számokat az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat
A kormányzati szektor nettó hitelfelvétele
(millió forint, folyó áron)

Év	GDP	KRÁJ	NHF	GDPVI	KRÁJ%	GDP%
2002	16 915,3	3219,9	1428,0	103,8	44,3	8,4
2003	18 650,7	3545,0	1190,0	103,4	33,6	6,4
2004	20 429,5	3793,8	1095,1	105,2	28,9	5,4

Forrás: Magyarország nemzeti számlái 2002–2003, KSH, Budapest, 2005, 183. l.

GDP: Bruttó nemzeti termék

KRÁJ: A kormányzati szektor rendelkezésre álló jövedelme

GDPVI: A bruttó nemzeti termék volumenindexe (előző év=100,0)

NHF: A kormányzati szektor nettó hitelfelvétele

KRÁJ%: A kormányzati szektor nettó hitelfelvétele a kormányzati szektor rendelkezésre álló jövedelmének százalékában

GDP%: A kormányzati szektor nettó hitelfelvétele a GDP százalékában

Itt is és a következőkben is a KSH és az MNB adataira támaszkodunk. A kormány által közölt adatok az utóbbi időben sorozatosan változtak, és ezért itt nem célszerű a használatuk. Annak elemzésével, hogy a kormány által alkalmazott és az utóbbi időben nyilvánosságra került kreatív könyvelés kihatott-e, és ha igen, milyen mértékben a KSH számaira, nem foglalkozhatunk. A kormányzati szektor itt a teljes kormányzati szektort jelenti, tehát a központi költségvetést, az önkormányzatokat és a társa-

dalombiztosítási (tb) alapokat együttesen. Látható, hogy az így definiált kormányzati szektor nettó hitelfelvétele ebben az időszakban mindvégig ezermilliárd forint fölött volt. A nettó hitelfelvételnek a GDP-hez és a kormányzati szektor rendelkezésre álló jövedelméhez viszonyított aránya feltűnően magas, azonban a vizsgált időszakban gyorsan csökkent, ami azt mutatja, hogy ennek a helyzetnek viszonylag gyors korrekciója nem lehetetlen.

A közgazdaság-tudomány álláspontja a deficit megengedhető mértéke tekintetében nem egységes, de mégis vannak általánosan elfogadott alapelvek, amelyek a következők:

(1) A deficit mértéke – a kormányzati szektor nettó hitelfelvétele a GDP százalékában – nem lehet több, mint a növekedési ütem – a GDP volumenindexe –, mert az ennél nagyobb érték a bruttó hazai termékhez viszonyított adósságállomány növekedéséhez, és előbb-utóbb adósságcsapdába vezet. (2) A deficit mértékének hosszabb idő átlagában zérusnak kell lennie úgy, hogy kedvező években bevételi többlet, és kedvezőtlen években kiadási többlet legyen. (3) A maastrichti kritériumok szerint a deficit mértéke – nagyobb konjunkturális visszaesés esetétől eltekintve – nem lehet több a GDP 3%-ánál.

Az első kritérium nyilvánvaló. Ha az államadósság nem nő gyorsabban, mint a GDP, akkor ott vagyunk, ahol voltunk, a helyzet nem romlik. A második kritérium Keynes elvein alapul. Ezek szerint konjunkturális fellendülés idején helyes, ha az állam kevesebbet költ bevételeinél, mert ezzel csökkenti a keresletet, és akadályozza a túlfűtöttség kialakulását, konjunkturális visszaesés idején viszont helyes, ha az állam többet költ bevételeinél, mert ezzel keresletet teremt és akadályozza a visszaesés kimélyülését. Ebből egyenesen következik a hosszú távú zérus deficit követelménye. A maastrichti kritériumnak semmiféle elvi megalapozottsága sincs, de a gyakorlat számára mégis kielégítő.

A táblázat szerint az ország egyik kritériumnak sem tesz eleget. A kormányzati szektornak a GDP százalékában kifejezett nettó hitelfelvétele csökkent ugyan a vizsgált három évben, de mindvégig magasabb volt a GDP volumeindexénél. Nem állítható, hogy ezekben az években konjunkturális visszaesés lett volna, és ezért a hiánynak zérus körül kellett volna alakulnia. A hiány azonban messze meghaladta a maastrichti 3%-ot, különösképpen a hosszabb idő átlagára szóló zérus előirányzatot. Ez mindenképpen tarthatatlan. Ezt a 2. táblázat számai is mutatják.

2. táblázat

A kormányzati szektor fogyasztási kiadásai és kiadástöbblete (milliárd forint, folyó áron)

Év	EFK	KFK	VFKÖ	VFKÖT	KRÁJ%	GDP%
2002	2104,9	1826,7	3931,7	711,8	22,1	4,2
2003	2500,0	2088,8	4588,9	1043,8	29,4	5,6
2004	2677,2	2189,1	4866,4	1072,5	28,3	5,2

Forrás: L. 1. táblázat

EFK: A kormányzati szektor egyéni fogyasztási kiadásai

KFK: A kormányzati szektor közösségi fogyasztási kiadásai

VFKÖ: A kormányzati szektor összes végső fogyasztási kiadása

VFKÖT: A kormányzati szektor összes végső fogyasztási kiadásának a rendelkezésre álló jövedelem fölötti többlete

KRÁJ%: A kormányzati szektor összes végső fogyasztási kiadásának a kormányzati szektor rendelkezésre álló jövedelme fölötti többlete a kormányzati szektor rendelkezésre álló jövedelmének százalékában

GDP%: A kormányzati szektor összes végső fogyasztási kiadásának a rendelkezésre álló jövedelem fölötti többlete a bruttó nemzeti termelés százalékában

Látható, hogy a kormányzat fogyasztási kiadásai mindvégig messze meghaladták rendelkezésre álló jövedelmét. A különbség 2003–2004-ben meghaladta az ezermilliárd forintot, megközelítette a kormányzat rendelkezésre álló jövedelmének 30 százalékát, és meghaladta a GDP 5 százalékát.

Itt nem is a közgazdaság-tudomány alapvető tanításaihoz, hanem a józan (paraszti) ész következő ítéleteihez kell folyamodnunk. (1) Senki sem költhet többet jövedelménél; különösképpen nem költhet jövedelménél 30%-kal többet, és különösképpen nem teheti ezt tartósan. (2) Ha tartósan többet költ jövedelménél, ezt hitelből fedezi, és a hitelt utódainak kell visszafizetniük, akkor azt, amit az apák jövedelmük fölött költenek, a fiaiktól és lányaiktól veszik el. (3) Ha a hitel után kamatos kamat jár, akkor a fiaikat és lányukat terhelő összeg lényegesen nagyobb, mint a fölvelt. (4) Ha az apák generációja nem gondoskodik arról, hogy legyen következő generáció, és a népesség csökken, akkor a következő generációt sújtó teher különösképpen nagy. Aligha kell további bizonyíték arra, hogy ez a helyzet tarthatatlan, különösképpen, ha már hosszabb ideje fennáll, márpedig nálunk erről van szó.

Valamivel tudományosabb megfogalmazás szerint az az első kérdés, hogy kinőhető-e ez a deficit, vagyis remélhető-e, hogy a gyorsabb növekedés eltünteti a hiányt. Ez a feltevés nem eleve alaptalan, mert a hiány és az éves növekedés százalékos mértéke közel áll egymáshoz, a KSH számai szerint 2003-ban mindkettő valamivel 5% fölött volt. Ha a hiány a GDP 5%-a, a GDP egy év alatt 5%-kal nő, az egész növekmény a költségvetési bevételt növeli, és a költségvetési kiadás nem nő, akkor a hiány elvben egy év alatt kinőhető. Ha a kreatív könyvelés folytán a hiány valójában ennel több volt, akkor a kép ennek megfelelően módosul. A tapasztalatok mégis azt mutatják, hogy a hiány kinövése nem ilyen egyszerű, és stabilizáció nélkül nincs növekedés.

A stabilizáció tehát elkerülhetetlen, és a legjobb eredményt az átmeneti fogyasztás-visszafogás és a növekedés kombinációja hozza. A fogyasztás visszafogása, stagnálása vagy akár rövid ideig tartó csökkenése tehát elkerülhetetlen, de a végső megoldást csak a növekedési folyamat fennmaradása és későbbi felgyorsulása hozhatja. Az elkerülhetetlen restrikciónak tehát nem kell és nem is szabad sokáig tartania. Nem kell, mert az egyensúly viszonylag gyorsan helyreállítható, és nem szabad, mert ez aláássa a növekedési folyamatot. Mindezek tekintetében lényegében véve egyetértés van a közgazdászok körében.

A második kérdés, hogy a restrikciónak az egyéni fogyasztást vagy a közösségi fogyasztást sújthatja-e jobban. E tekintetben már óriási a nézeteltérés a még ma is uralkodónak tekinthető neoliberális nézetek és a korszerű fejlődéstudomány között. A korszerű fejlődéstudomány mindmáig legjobb összefoglalása a Meier és Stiglitz által szerkesztett kötet (2001). A neoliberális ideológia – azért ideológia, mert tudományos megalapozása nincs – ellenzi az állam széles értelemben vett jóléti – egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális és tudományos – szerepét, és ezt radikális mértékben csökkenteni akarja. Ennek az ideológiának a hívei a költségvetési hiányt és a hiány csökkentésének szükségességét alkalomnak tekintik arra, hogy érvényre juttassák ideológiájukat, elérjék az állam jóléti szerepének csökkentését.

A korszerű növekedéstudomány ugyanakkor az egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális és tudományos intézményrendszer létét, működését és fejlődését a gazdasági növekedés és társadalmi fejlődés elkerülhetetlen előfeltételének tekinti, meggyöngyítését pedig a későbbi fejlődés legfontosabb akadályának. A történelmi tapasztalatok alátámasztják ennek a felfogásnak a helyességét, mert az egészségügy, az oktatás és a tudomány megfelelő színvonal nélkül soha, sehol nem volt gazdasági növekedés és társadalmi fejlődés. A tapasztalatok szerint a fejlődés elő-

feltétele a nagyobb igazságosság is. Ezek szerint a neoliberais ideológia követése a fejlődés lehetőségétől fosztja meg a társadalmat.

Ebből az következik, hogy restrikcio esetén inkább az egyéni, és sokkal kevésbé a közösségi fogyasztás terén célszerű áldozatokat hozni. A 2. táblázat értelmében a kormány már most sem járt el ennek megfelelően. A második és harmadik oszlop szerint 2002 és 2004 között a kormányzati szektor egyéni fogyasztási kiadásai folyó áron 27,2%-kal, közösségi fogyasztási kiadásai pedig 19,8%-kal nőttek. Ez az erőforrások bizonyos fokú átcsoportosítása az egyéni fogyasztás javára és a közösségi fogyasztás kárára.

Az elmúlt évek kedvezőtlen irányzatait még határozottabban mutatja a 3. táblázat, amely a kormányzati szektor tőkepusztulásával foglalkozik.

3. táblázat

*A kormányzati szektor tőkefelhalmozása és tőkepusztulása
(milliárd forint, folyó áron)*

Év	BÁEF	KV	NTNPE	BTF	ÉCS	NTF
2002	815,7	2,7	-16,0	802,3	759,3	43,0
2003	653,0	0,3	-35,3	618,0	813,7	-195,7
2004	730,7	4,0	-70,4	664,3	872,5	-208,2

Forrás: L. 1. táblázat

BÁEF: A kormányzati szektor bruttó állóeszköz-felhalmozása

KV: A kormányzati szektor készletváltozása

NTNPE A kormányzati szektor nem termelt nem pénzügyi eszközei beszerzésének és eladásának egyenlege

BTF: A kormányzati szektor bruttó tőkefelhalmozása

ÉCS: A kormányzati szektor értékcsökkenése

NTF: A kormányzati szektor nettó tőkefelhalmozása (+) vagy tőkepusztulása (-)

A kormányzati szektor bruttó tőkefelhalmozása a bruttó állóeszköz-felhalmozás, a készletváltozás és nem termelt nem pénzügyi eszközök beszerzése és eladása egyenlegének összege, a nettó tőkefelhalmozás pedig ennek az amortizációval csökkentett értéke. A közölt viszonyszámok szerint a kormányzati szektor fogyasztási kiadásait 2003–2004-ben nem csupán a rendelkezésre álló jövedelem 30%-át megközelítő hitelfelvétellel, hanem a rendelkezésre álló jövedelem további 5,5%-át és egyben a GDP 1,0%-t elérő tőkepusztulással is finanszírozta. Ez a tőkepusztulás szemmel is felmérhető kórházaink, iskoláink, egyetemeink állapotán. Ez a helyzet tarthatatlan.

A korszerű fejlődéstudomány megkülönbözteti a jó és a rossz deficitet. A *rossz deficit* a folyó fogyasztás és a veszteségek finanszírozása, a *jó deficit* viszont a hatékony beruházás és fejlesztés érdekében vállalt deficit. A konzervatívabb közgazdászok hajlamosak a jó deficit pusztá létének tagadására. A progresszívebb közgazdászok úgy vélik, hogy ha a kormány hitelből finanszíroz olyan fejlesztéseket, amelyek közvetlenül vagy közvetve megtérülnek, ez jó deficitnek minősül, ha hozadéka meghaladja a felvett hitel kamatát. Ekkor a GDP növekedése nagyobb, mint a kamatfizetési kötelezettségé. A folyó fogyasztás tőkepusztulással, vagyis a jövő felélésével való finanszírozása azonban mindenképpen megengedhetetlen. Másrészt felvetődik a kérdés, hogy mennyinek kellene lennie a kormányzati szektor nettó tőkefelhalmozásának. A bruttó tőkefelhalmozás a dinamikus fejlődő országokban a GDP 25–40%-a. A nettó érték meghatározása nehéz, nálunk ilyen értéket nem is számítanak, de dinamikus fejlődés esetén a GDP 20–30%-a lehet. A közületi szektor aránya alapján nem irreális az a durva becslés, hogy a kormányzati szektor nettó tőkefelhalmozásának a GDP 5%-a körüli értéket kell elérnie.

Foglalkozzunk ezután a *hármás ikerdeficit második ágával*, a (kül)kereskedelmi és a (nemzetközi) *folyó fizetési mérleg hiányával*. Ezt a kérdést már bemutatta az e folyóiratban megjelent korábbi cikk (Szokolczai 2005), és ezért röviden tárgyalható. A legfontosabb számokat a 4. táblázat közli.

4. táblázat
A folyó fizetési mérleg egyenlege és összetevői
(millió euró, folyó áron)

Év	ÁRUK	SZOLG	JÖV	VFÁ	FFM
2002	-2203	587	-3838	525	-4929
2003	-2898	-401	-3678	595	-6382
2004	-2453	127	-4903	254	-6976
2005	-1610	448	-5558	195	-6525

Forrás: MNB, a honlapon közölt adatok

ÁRUK: Áruk, egyenleg

SZOLG: Szolgáltatások, egyenleg

JÖV: Jövedelmek, egyenleg

VFÁ: Viszonyatlan folyó átutalások, egyenleg

FFM: Folyó fizetési mérleg, egyenleg

Látható, hogy a szolgáltatások és a viszonyatlan folyó átutalások jelentősége másodlagos. Az áruforgalom hiánya csökkenő, a jövedelmek negatív egyenlege növekvő irányzatú, és a folyó fizetési mérleg hiánya 6,5 milliárd euró körül látszik stabilizálódni. A nemzetközi kereskedelmi és fizetési forgalmat célszerű euróban elemezni, a hiány nemzetgazdasági szintű aránya viszont a forintban megadott értékek vizsgálatát igényli. Ezeket az 5. táblázat mutatja be.

5. táblázat
A folyó fizetési mérleg egyenlegének mutatószámai
(milliárd forint, folyó áron)

Év	GDP	HRÁJ	FFM	FFM/fő	HRÁJ%	GDP%
2002	16 915,3	9 995,6	-1192,1	117 160	11,9	7,0
2003	18 650,7	10 909,3	-1617,6	159 495	14,8	8,7
2004	20 429,5	12 057,2	-1751,9	173 164	14,5	8,6
2005	-1617,0	160 141

Forrás: L. 1. és 4. táblázat, a folyó fizetési mérleg adat előzetes, a számított év eleji népesség a KSH közlése

GDP: Bruttó nemzeti termék

FFM: Folyó fizetési mérleg, egyenleg

FFM/fő: A folyó fizetési mérleg hiánya fejenként, forint

HRÁJ%: A folyó fizetési mérleg hiánya a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének százalékában

GDP%: A folyó fizetési mérleg hiánya a bruttó nemzeti termék százalékában

Az itt bemutatott hiány nem tartható fenn. A hiány fejenként és évenként 165 000 forint körül látszik stabilizálódni, ami egy négytagú családra számítva mintegy évi 650 000 forint. Ekkora kiadási többlet külföldi forrásból tartósan nem finanszírozható. Ez a többlet 2004-ben már megközelítette a háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelmének 15%-át, 2003–2004-ben a GDP 8,5%-a fölött volt, és romló irányzatú.

Vitatott, hogy a fejlődő és felzárkózó országok folyó fizetési mérlegének hiánya helyeselhető-e. A hagyományos tanítás szerint ez a hiány szükségszerű és helyes. Ez országok egy főre jutó tőkeállománya kisebb, és a tőkehiány miatt a tőke hozadéka nagyobb, mint a fejlett országokban.

Helyes tehát ez országok tőkeimportja. A legutóbbi évtizedek számos tapasztalata ezzel ellentétes. Először a délkelet-ázsiai országok, majd később Kína és ezt követően India gyors gazdasági fejlődése a dinamikus exportfejlesztésen alapult. A gyors növekedés exporttöbblettel járt együtt, és jár együtt ma is, azok az országok viszont, amelyeknek tartós importtöbbletük van, képtelenek a gyors gazdasági fejlődésre és felzárkózásra. A modern fejlődésemélet szerint ezért az export növelésére felépített fejlődés a legjárhatóbb út.

Míg az eddigiek vitatottak, noha a modern felfogás főlénye kétségbevonhatatlan, a most következők nem vitathatók. Ha nincs külföldi forrásbevonás, akkor a jövedelmek negatív egyenlegének, vagyis a jövedelemkivonásnak azonosan egyenlőnek kell lennie az áruk és szolgáltatások exporttöbbletének és az abszolút értékben jelentéktelen visszonzatlan folyó átutalásoknak az összegével. Ha tehát az ország nem akar vagy nem tud újabb külföldi forrásbevonáshoz folyamodni, akkor az exporttöbbletnek el kell érnie a jövedelemkivonás értékét. Ez a magyar esetben, főként rövid távon, lehetetlen, és a további külföldi forrásbevonás elkerülhetetlen. A külföldi forrásbevonás azonban lehet jó vagy rossz, éppúgy, mint ahogy a deficit is lehet jó vagy rossz. A jó külföldi forrásbevonás fejlesztést finanszíroz, ezzel növeli a GDP-t, és megtermeli a törlesztés forrását. A rossz külföldi forrásbevonás fogyasztást vagy veszteséget finanszíroz, nem növeli a GDP-t, és nem termeli meg a törlesztés forrását. A rossz külföldi forrásbevonás elvileg is megengedhetetlen, a mai magyar körülmények között végképp az, és meg kell szűnnie.

Az, hogy hogyan lehet megszüntetni a rossz külföldi forrásbevonást, ismét vitatott. A neoliberais nézetek szerint ennek elsődleges, sőt akár egyedüli eszköze a költségvetés hiányának, ezen belül is a kiadásoknak, és még ezen belül is a jóléti kiadásoknak a csökkentése. A modern felfo-

Borgó: RAJZ
(tollrajz, tus, papír)

gás szerint viszont ennek a nézetnek nincs, de az ellenkezőjének van bizonyítéka. Bizonyítható, hogy az egészségügyre és oktatásra fordított kiadások viszik a legjobban előre a fejlődést, sőt még az is, hogy a jövedelemelosztás nagymértékű egyenlőtlensége és a szegénység nemcsak erkölcsileg ítélandó el, hanem a növekedés és fejlődés legnagyobb akadályai is. Ezért a tágabb értelemben vett jóléti kiadások csökkentése megengedhetetlen.

Térjünk át most a *hármás ikerdeficit harmadik ágának, a megtakarítások alacsony színvonalának tárgyalására*. A megtakarításnak három forrása lehet, a vállalatok, a kormányzat és a háztartások. A vállalatok tárgyalása itt nem oldható meg, de azoknak elvben hitelfelvevőknek kell lenniük, és felhalmozásukat nagyrészt a háztartások megtakarításának kell finanszíroznia. A kormányzatról láttuk, hogy megtakarítása, ezermilliárd forintot meghaladó értékkel, negatív. Maradnak tehát a háztartások. A legfontosabb számokat a 6. táblázat közli.

6. táblázat

*A háztartások megtakarítása, felhalmozása és hitelnyújtása
(milliárd forint, folyó áron)*

Év	HM	FJE	BFH	NHNY
2002	1175,4	98,8	996,9	277,2
2003	923,6	121,6	1131,1	-86,0
2004	1323,7	102,9	1317,4	109,2

Forrás: L. 1. táblázat

HM: Háztartások megtakarítása

FJE: Felhalmozási juttatások egyenlege

BFH: Háztartások bruttó felhalmozása

NHNY: Háztartások nettó hitelnyújtása

Ha a háztartások megtakarításához hozzáadjuk a felhalmozási juttatásokat – egyszerűbb kifejezéssel a lakásépítés támogatását –, és levonjuk a háztartások felhalmozását – magyarán a háztartások lakásépítését –, akkor a fennmaradó összeg a háztartások nettó hitelnyújtása. Láthatjuk, hogy a nettó hitelnyújtás gyakorlatilag megszűnt. Ez a folyamat már korábban megkezdődött a lakásépítés nagyobb mértékű támogatásának következtében,

de 2003-ra fejeződött be. A legszemléletesebb a 2004. évi értékek áttekintése. A háztartások megtakarítása gyakorlatilag pontosan megegyezik a háztartások felhalmozásával, a lakásépítés támogatása pedig a nettó hitelnyújtással. Ez azt jelenti, hogy a háztartások pont annyit adtak a nemzetgazdaság többi ágának hitel formájában, mint amennyit lakásépítési támogatásként kaptak. Ennél pontosabban nullszaldós statisztikai tényszámokat e szerző még nem látott.

Az ehhez kapcsolódó mutatószámokat a 7. táblázat tartalmazza.

7. táblázat

*A háztartások megtakarításának, felhalmozásának és
hitelnyújtásának mutatószámai
(százalékszámok)*

Év	BFH%a)	BFH%b)	NHNY%a)	NHNY%b)
2002	10,0	5,9	2,8	1,6
2003	10,4	6,1	-0,8	-0,5
2004	10,9	6,4	0,9	0,5

BFH%a): A háztartások bruttó felhalmozása a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének százalékában

BFH%b): A háztartások bruttó felhalmozása a bruttó nemzeti termék százalékában

NHNY%a): A háztartások nettó hitelnyújtása a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének százalékában

NHNY%b): A háztartások nettó hitelnyújtása a bruttó nemzeti termék százalékában

Látható, hogy a háztartások felhalmozása a rendelkezésre álló jövedelem mintegy 10, és a GDP mintegy 6%-a. Ekkora lakásépítési kiadás voltaképpen megfelel az átlagos

nemzetközi arányoknak, ami önmagában véve örvendetes. Ami a legkevésbé sem örvendetes, az a lakosság saját felhalmozásán túlmenő megtakarításának, azaz hitelnyújtásának teljes megszűnése. Ez elfogadhatatlan. A siker útja a nagy megtakarítás, a bukása a csekély megtakarítás. De a legbiztosabb a bukás akkor, ha a megtakarítás zérus vagy negatív. A megtakarítás hiánya emellett a teljes pénzügyi függőség és kiszolgáltatottság helyzetébe viszi az országot.

Az alapvető strukturális problémák

A magyar gazdaság alapvető strukturális problémái közül a bevezető részben kettőt emeltünk ki. Az első *a magyar gazdaság duális jellege és a tulajdonképpeni magyar gazdaság nem kielégítő exportképessége*. Ezzel kapcsolatban e szerző ebben a folyóiratban megjelent korábbi cikkére (Szakolczai 2006a) támaszkodhatunk, és ezért elegendő e cikk összefoglalása.

A duális jelleg itt azt jelenti, hogy élesen elkülönül a magyar gazdaság *kis, exportképes, és nagy, megfelelő exportra nem képes* része. A magyar gazdaság teljes importtöbblete 2003-ban ötmilliárd dollár volt, és ez az azóta az EU-csatlakozás miatt megszűnt vámszabadterületek hatmilliárd dolláros exporttöbbletének és vámbelföldi területek tizenegymilliárd dolláros importtöbbletének volt az egyenlege. A vámszabadterületeken a magyar gazdaságba csak lazán integrált külföldi tulajdonú vállalatok működtek, és a vámbelföldi terület volt a tulajdonképpeni magyar gazdaság, amely ezek szerint életképtelen az ezek megszűnése előtti vámszabadterületeken működő, külföldi tulajdonban lévő vállalatok nélkül, mert rá van utalva a 2003-ban tizenegy-

milliárd dolláros importra, de nem képes az ennek megvásárlásához szükséges export előállítására. Ezért a magyar gazdaság pusztta fennmaradása e vállalatok exportjától, valamint az ezzel sem fedezett import megvásárlását lehetővé tevő hitelektől függ. Nyilvánvaló, hogy ez a helyzet nem tartható fenn.

A második itt tárgyalt strukturális probléma a *foglalkoztatás alacsony színvonal*a. Itt ismét e szerző egy korábbi munkájára (Szakolczai 2006b), valamint az ezt megalapozó OECD tanulmányra kell hivatkoznunk.

Eszerint valamennyi OECD-ország közül, Törökországtól eltekintve, nálunk a legalacsonyabb a gazdaságilag aktív népességnek a munkaképes korú népességben belüli aránya. Ez azt jelenti, hogy aki már nem számít munkanélkülinek, mert eltelt az a fél év, ameddig munkanélküli-segélyt kaphatott, az a statisztika szerint nem munkanélküli, hanem már nem tartozik a munkaerő-állományba. A statisztika úgy kezeli, mintha nem is akarja dolgozni. A nem foglalkoztatottak száma tehát a munkaerő-állományba nem tartozók és a munkanélküliek összege.

Az OECD tanulmányból kiderül, hogy a munkaerő-állományba tartozók aránya nálunk 60, Norvégiában és Kanadában 80, Svédországban és Dániában több mint 80, Svájcban és Izlandon pedig közel 90%. Ha a munkaerő-állományba tartozók arányát 60%-ról 80%-ra tudnánk növelni, a foglalkoztatottak száma egyharmaddal, a GDP pedig akár egynegyeddel lenne több. Azért csak ennyivel, mert a munkaerő-állományon kívüliek kevésbé képzetek és termelékenyek, mint a munkaerő-állományba tartozók és különösképpen a ténylegesen dolgozók. Ez esetben nem lenne költségvetési deficit, lenne megtakarítás, és meg tudnánk oldani minden problémánkat.

A kormányprogram

A kormányprogram előszava kimondja, hogy a „kialakult viszonyok okos, bátor, de mégis mértéktartó kiigazítására” – vagyis a nemzetközi pénzügyi szakzsargon szerinti kiigazításra, azaz megszorításokra – „van szükség”. Nem hagy kétséget afelől sem, hogy kit fog érinteni ez a kiigazítás. Az államot – „a változást az államon [...] kell kezdeni, hogy az állam ne akadályozó terhe, hanem segítő partnere legyen életünknek”, továbbá az egészségügyet és az oktatást. „Átfogó egészségügyi reformra van [...] szükség, új társadalmi szerződésre, új modellre az egészségügyben”, illetve „oktatási rendszerünk a társadalmi egyenlőtlenségek őrzője, a társadalmi tagoltság átörökítője, a társadalmi elit közpénzen történő újratermelője”. Ez a mondat előrevetíti a későbbieket, a frazeológia és a valóság közti ellentmondást: vajon a tandíjmentesség termeli-e jobban újra a társadalmi egyenlőtlenségeket, vagy a tandíj? És végül a lényeg: „a kormányzati ciklus első felében helyre kell állítani az államháztartás egyensúlyát. [...] Az új kormány megalakulását követően azonnal intézkedéseket hoz az államháztartás egyensúlyának helyreállítására. A ciklus közepére teljesíteni kívánjuk a költségvetéssel kapcsolatos maastrichti követelményt. Ehhez rövid távon az állam kiadásainak jelentős csökkentésére, bevételeinek pedig érdemi növelésére van szükség.”

Ez a kiigazítás klasszikus receptjének neoliberális szellemű alkalmazása. A kiigazítás terhét az államnak, az egészségügynek és az oktatásnak kell viselnie. Itt még a megfogalmazás is pontos: „Az állam kiadásainak jelentős csökkentésére, bevételeinek pedig érdemi növelésére van szükség” (kiemelés tőlem, Sz. Gy.)... A „jelentős” egyértelműen nagyobb mértékű, mint az „érdemi”. A leírtak politikai összefüggéseire már most utalni kell. „A költségvetéssel kapcsolatos maastrichti követelményt” „a ciklus közepére” „kívánjuk” „teljesíteni”, „azonnali intézkedéseket” hozva. Az elképzelés vi-

lágos. Restrikció a ciklus elején, hogy négy év múlva újra meg lehessen nyerni a választásokat.

Az ezt követő *első rész* a kiigazítás koncepciójának részletezése a fenti szerkezetben. Az *első fejezet* az *államreformot* tárgyalja. Ennek *első* eleme az országgyűlési és az önkormányzati képviselők számának csökkentése, a választási eljárásról szóló törvény módosítása, valamint a megyei közgyűlések helyett a regionális közgyűlések működtetése. Ezt az államapparátus csökkentése követi. Felvetődik a kérdés, hogy ez mennyiben szolgálja a hatalom további megőrzését, és hogyan lehet elfogadtatni a jelenlegi parlamenttel az ezzel kapcsolatos kétharmados törvényeket.

A *második fejezet* címe: „*Reform a gazdaságban*”. Ebben gyakorlatilag nincs szó másról, mint az államháztartási hiány csökkentéséről, úgy érvelve, hogy „az állam tartósan magas hiánya ne vonjon el erőforrásokat a vállalkozásoktól, ne rontsa a hazai vállalkozások versenyképességét és a külföldi befektetők bizalmát”. Ez a megfogalmazás nem számol azzal, hogy nagy a jövedelemkivonás a külföld javára, és hogy a hiány csökkentése nagyrészt a külföldi forrásbevonást fogja csökkenteni, ami egyébként valóban elkerülhetetlen, és nem a hazai vállalkozók finanszírozási lehetőségeit fogja növelni. Ezt „az állami újraelosztás mértékének érdemi mérséklése” követi, továbbá hogy „elengedhetetlen, hogy az elkövetkező egy-két évben az állam ne csökkentse, hanem növelje bevételeit”, ami egyébként valóban elengedhetetlen. Ezt a fejezetet is a választási politikai megfontolások zárják le: „A kormányzati ciklus közepére megteremtjük a tartós növekedéshez [...] szükséges feltételeket” (uo.), aminek hatására „a ciklus második felében új lendületet kap a magyar gazdaság, és [...] a növekedés üteme eléri a 4–5%-ot, [...] [sőt] meg is haladhatja azt.” A cél tehát a következő választások megnyerése, restrikció most, növekedés a következő választások előtt.

Ezt harmadik és negyedik fejezet követi, amelyek címe a *Reform az egészségügyben* és a *Reform az oktatásban*.

Az egészségügyi reform lényege, hogy „biztosítási jogviszony hiányában is igénybe veheti minden Magyarországon tartózkodó ember a közegészségügyi, járványügyi szolgáltatásokat, a közvetlen életvédelemmel és az anya- és csecsemővédelemmel kapcsolatos ellátásokat”, de „a biztosítási csomag [...] igénybevételére csak a járulékfizetési kötelezettségeinek eleget tevő biztosítottak, illetve azok jogosultak, akik helyett [...] az állam teljesíti a járulékfizetést”. Ez azt jelenti, hogy a társadalom legelehetőbb részének, így pl. a tartós munkanélkülieknek – a munkaerő-állományból kiesetteknek – az egészségügyi ellátása megszűnik. Ezt az elképzelhető vívmányok többoldalas felsorolása követi, azzal az ígérettel, hogy mindezek teljesülnek.

Az oktatási reformmal foglalkozó fejezet bevezetése „az oktatás színvonalának emelését” és „a tudás megszerzésében meglévő hatalmas esélykülönbségek mérséklését” tűzi ki célként. Az olvasó azt várná, hogy ezt a tandíj és a tandíj által okozott esélyegyenlőség-csökkenést mérséklő ösztöndíjrendszer tárgyalása követi, de erről szó sem esik. Vívmányok és ígéretek felsorolása következik három oldalon keresztül a megvalósítás feltételeinek és eszközeinek említése nélkül, olyan stílusban, hogy „2013-ig 1000 iskolát korszerűsítünk és 300 iskola teljes rekonstrukciójára kerül sor” –, mintha a kormánypártok már meg is nyerték volna a 2010. évi választásokat, és meg sem említve azt a kérdést, hogy honnan van erre fedezet, ha a restriktció terhét az egészségügy és az oktatás viseli.

A második rész a „Fejlődő, sikeres köztársaság” címet viseli, de a gazdaságfejlesztéssel foglalkozik. Az első fejezet, amelynek címe az „Új Magyarországért program – a fejlesztő állam”, a gazdaságfejlesztési elképzeléseket tekinti át. A modern ipar a program szerinti koncepciója az, hogy „az elektronikai beszállítás, az autóiipari beszállítás és gyártás, a gyógyszeripar, a biotechnológia- a bioenergia-ipar, az infokommunikáció fejlesztésével hazai adottságainkat

kihasználva az élre törhetünk”. (Kiemelések: Sz. Gy.). „Ösztönözzük a működő tőke beáramlását ezekbe az ágazatokba, és speciális képzési programokkal [...] biztosítjuk a megfelelő szakmai kompetenciákkal rendelkező munkaerő igény kielégítését. Hosszú távú stratégiai együttműködést kötünk a nemzetközi vállalatokkal, részben hogy beszállítókként a hazai kis- és középvállalatokat részesítsék előnyben, részben pedig a kutatás-fejlesztési tevékenységük szélesítésére.”. A koncepció világos. A *nemzeti* fejlesztési stratégia lényege a *nemzetközi* vállalatok kívánságuk szerinti munkaerővel, alkatrész-beszállítással, és esetleg kutatási-fejlesztési tevékenységgel való kiszolgálása. A külföldi működőtőke-beáramlás természetesen támogatandó, a hazai beszállítás még inkább, és a hazai kutatási-fejlesztési tevékenység különösképpen, de azt, hogy a *nemzeti* iparfejlesztési koncepció lényege, sőt a programban megtalálható egyetlen eleme a *nemzetközi* vállalatok kiszolgálása legyen, legalább félreérthetetlenül le kellene írni.

Ezt az ipari koncepciót az egészíti ki, hogy „Európa egyik pénzügyi és logisztikai központjává válhatunk”, továbbá a „Virágzó turizmus, lüktető idegenforgalom”, a „Bővülő közúthálózat” és a „Tiszta, pontos, korszerű vasút”. Ez utóbbival kapcsolatban feltételezhetnénk, hogy szó esik a szárnyvonalak megszüntetéséről. Ez ügyben a következőket találhatjuk. „A személyszállításban csökkentjük a közúti forgalom terheltségét – kényelmesebbé, gyorsabbá, pontosabbá és vonzóbbá téve mind az elővárosi, mind pedig a távolsági közlekedést.” „Óvjuk az adófizetők pénzét, ezért a díjpolitikai elvek összehangolásával, a közlekedési szolgáltatást végző állami társaságok olcsóbb és hatékonyabb működését elősegítő piacosítással növeljük a vasúti szállítás versenyképességét, és egyben tehermentesítjük a költségvetést az indokolatlan kapacitások megléte miatti többletköltségektől.” „Fejlesztjük a kis-településeket, a falvakat egymással és a városokkal összekötő buszközlekedési lehetőségeket.” Itt két megjegyzés

látszik indokoltnak. Egyrészt a középső mondat az orwelli newspeek tipikus esete. Ezt egyszerű és becsületes magyar nyelven úgy mondják, hogy bezárjuk a szárnyvonalakat és a többit – legalább részben – eladjuk. Másrészt felvetődik a kérdés, hogy hogyan lehet egy oldalon leírni a közúti forgalom terheltségének csökkentését, a szárnyvonalak megszüntetését és a buszközlekedés fejlesztését. Ezt ismét háromoldalnyi óhaj és ígéret követi.

A második fejezet a *hazai vállalkozások fejlesztésével foglalkozik. A newspeekben megírt bevezető mondatok közül nézzük a következőket. „Célunk, hogy a fejlesztések első számú nyertesei a magyar vállalkozások legyenek. Olyan gazdaságpolitikát folytatunk, ami nem a verseny szabadságának korlátozását, nem a hazai vállalkozások jogtalan előnyben részesítését jelenti, hanem a magyar kis- és közepes vállalkozások felkészítését a nemzetközi versenyben való helytállásra, az ehhez szükséges támogatások és lehetőségek biztosítását.” Ez magyarul azt jelenti, hogy az EU tiltja a hazai vállalatok közvetlen támogatását, ilyesmi tehát nem lesz. Az EU valóban tiltja a hazai vállalkozások támogatását, de erre minden ország mégis megtalálja a lehetőséget.*

A fennmaradó részek általános kijelentés- és ígérethalmazából csak két newspeekben megírt részt lehet idézni. A villamosenergia-piacjal kapcsolatban a következőket olvashatjuk. „Európai uniós kötelezettségünk a villamosenergia-piac 2007-es megnyitása, amelynek egy új alapokra helyezett, a piaci versenyt érvényesítő piaci modellel kívánunk eleget tenni. Ennek érdekében megalkotunk az új, a liberalizált piac működési rendjét, szabályrendszerét megalkotó működési modellt. Az új piaci modell egyik sarokpontja az erőművek és a közüzemi nagykereskedő között meglévő hosszú távú áramvásárlási szerződések, valamint a hosszú távú villamos energia adásvételi szerződések felülvizsgálata és szükség esetén azok módosítása. A szerződéseket a fogyasztók, az iparági szereplők érdekei-

Galambos Tamás: KAMÉLEON VILÁGFA
(olaj, vászon)

re és az Európai Bizottság folyamatban lévő vizsgálatára való tekintettel tervezzük átalakítani.” Ezt magyarul úgy mondják, hogy itt tennünk kell valamit, de hogy mit teszünk, azt még nem tudjuk.

A foglalkoztatást tárgyaló fejezetben – akárcsak számos más helyen – találhatunk egy másik hasonló stílusban megírt mondatot. „Támogatni és ösztönözni fogjuk, hogy döntően a hazai vállalkozások megerősödése, fejlődése több százezer új munkahelyet hozzon létre, ami az elkövetkező évek struktúraváltása, az üzleti és állami szektorban is felgyorsuló munkahelyváltások, munkahelymegszűnések mellett is biztosítja a foglalkoztatottság mai alacsony szintjének növelését.” Ez azt jelenti, hogy tömeges munkahelymegszűnések várhatók, a nemzetközi vállalatoktól

nem remélhető a foglalkoztatottak számának érdemi növekedése, de a probléma megoldásának lehetőségéről, általános kijelentéseken kívül, nem sokat tudunk mondani. A további általános kijelentések felsorolása nem látszik indokoltnak, és a hasonló stílusban megírt többi fejezet tárgyalása nem lehet e cikk feladata.

Az értelemszerűen a Kormányprogramhoz tartozó *Új Egyensúly programja* (2006) az államigazgatás átszervezéséből származó, rendkívül csekély megtakarításokat és az adók megnövelésétől és az új adónevek bevezetésétől várható többletbevételeket tárgyalja. Az irat részletes bemutatása itt lehetetlen, és csak kettőre érdemes utalni. Egyrészt az államigazgatás rendjének módosításától remélt 170 milliárdos megtakarítás alig több az 1350 milliárdos csomag 10%-ánál. Ezért fölmerül a kérdés, hogy az államigazgatási reformot elsősorban nem az állam szerepének visszaszorítására törekvő ideologikus megfontolások indokolják-e, nem pedig a pénzügyi szempontok. Másrészt ez az irat nem tartalmaz arra vonatkozó számításokat, hogy hogyan fog alakulni a költségvetés pozíciója e reformok bevezetése után.

A Kormányprogram értékelése

Foglalkozunk először a *stílussal*. Az első elem a *program bombasztikus jellege*. Néhány szó szerinti idézet. „A Köztársaság Kormánya az állam és az állam által nyújtott szolgáltatások reformjával, a növekedés tartós egyensúlyi feltételeinek megteremtésével, *történelmünk legnagyobb fejlesztési programjának megvalósításával* olyan feltételeket teremt, amelyek között az egyes emberek [...] képessé válnak az új lehetőségeket [...] felhasználni.” „Hazánk az Európai Unió tagjaként a következő években *történelmének legnagyobb fejlesztési programját valósíthatja meg.*” (Kiemelések: Sz. Gy.) Folytathatnánk. A stílus második eleme az *arrogan-*

cia, a többes szám első személy használata. Módosítjuk, csökkentjük, törvényt készítünk, koncentrálnak, létrehozunk, felülvizsgáljuk, átvilágítjuk, átalakítjuk, teljesítménykövetelményeket állítunk – ezek az első három oldal szavai, és ez így megy végig. Kik teszik mindezt? Az a talán tucatnyi ember, aki most a hatalom csúcsán áll? A következő jellemző: az *őszinteség teljes hiánya*. Nyilvánvaló, hogy az ország válságos helyzetben van, hogy életkörülményeink romlásával kell számolnunk, és hogy teljességgel bizonytalan, mikor kezdődhet a remélt fellendülés. Ilyenkor őszintén elő kellene adni a problémákat és a megoldási lehetőségeket, egyetértést kellene kialakítani a teendőket illetően, és kérni kellene az áldozatok vállalását. Ez alapvető ellentétben van a tényleges helyzettel. A megtévesztést szolgálja az ismételten jelzett *orwelli newspeak*, amely túltesz a pártállam legrosszabb éveinek stílusán.

Térjünk vissza központi kérdésre: *várható-e ettől a programtól gazdasági problémáink megoldása*. A korszerű közgazdaság-tudomány válasza egyértelmű. A jelen körülmények között a stabilizáció, a vele járó áldozatokkal együtt, elkerülhetetlen. Az ország hosszabb idő óta lehetőségei fölött él, többet költ, mint amennyi a jövedelme, és elérte azt a pontot, amikor ez nem folytatható tovább. A stabilizációt azonban úgy kell végrehajtani, hogy az áldozatok elosztása arányos és igazságos legyen, és a stabilizáció ne gyöngítse meg az intézményrendszert, ne vegye el a későbbi növekedés és fejlődés lehetőségét. A program megítélése ebből a szempontból nem egyértelmű. Üdvözlendő, hogy bevételnövelést is irányoz elő, nem csupán kiadáscsökkentést, mert ez kedvezőbb az intézményrendszer megőrzése szempontjából. Vannak törekvések a teherelosztás igazságossá tételére is, de ezek valószínűleg nem elégségesek. A bevételnövelés ellenére félreérthetetlen az intézményrendszer megengedhetetlenül nagy részének felszámolására irányuló szándék.

A legfontosabb azonban a *növekedés és fejlődés újraindítása*. Bizonyított, hogy ez nem várható a stabilizációtól. Ezért már a *stabilizáció idején ki kell alakítani a növekedési és fejlődési folyamat újraindításához szükséges intézkedéseket*. A program megítélése e szempont szerint sem egyértelmű. A szólamok szintjén megtalálhatjuk benne a jövőre vonatkozó elképzelések egész sorát, a megvalósíthatóság, az ütemezés és a finanszírozás kérdésének teljes mellőzésével. Nem tudjuk, hogy erre sor kerül-e a későbbiekben, de felmerül a kérdés, hogy ezek a deklarációk nem minősülnek-e pusztán propagandafogásnak.

A *növekedési folyamat újraindításának* szempontjából alapvető fontosságú, hogy a program ad-e választ az e cikk első felében felvetett kérdésekre. Ami a *hármás ikerdeficitet* illeti, a program a költségvetés hiányát feltétlenül csökkenti, de hogy kellő mértékben-e, azt nem tudni, mert erre vonatkozó számítást nem közöl. A *hármás ikerdeficit* másik két ágáról, a nemzetközi kereskedelmi és fizetési mérleg kumulálódó hiányáról és ennek csökkentéséről, valamint a megtakarítások alacsony színvonaláról és ennek növeléséről egy szó sem esik, és semmiféle elképzelés sincs e problémák megoldására. A *foglalkoztatás alacsony szintje* megjelenik ugyan az anyagban, de növeléséről csak az óhajok szintjén esik említés. *Ez a program tehát nem szakszerű, ezért nem várható tőle gazdasági problémáink megoldása.*

A következő kérdéskör a *politikai összefüggések* tárgyalása. A program többször is kimondja, hogy azonnal végre kell hajtani népszerűtlen intézkedéseket, és a ciklus végére, legalábbis a ciklus utolsó évére, el kell érni a gyors növekedést. Ez a politikai konjunktúraciklus elveinek cinikus alkalmazása, és tulajdonképpeni célja a hatalmon lévő csoport hatalmának konzerválása, és az ország érdekeinek alárendezése ennek a szempontnak. *Ez a gondolkodás elfogadhatatlan.*

A követendő magatartás

1. E sorok írójának a leghatározottabb meggyőződése, hogy csökkenteni kell az országon belüli ellentéteket, mert ezek jelenlegi mértékének fennmaradása komolyan veszélyezteti az ország jövőjét. Az alapvető gazdaságpolitikai kérdéseket illetően a lehető legnagyobb mértékű egyetértés és együttműködés kialakítására kell törekedni.

2. Ez az egyetértés és együttműködés csak a mindenfajta gazdaságpolitikai populizmus legteljesebb elutasításán és a szakszerűségeen alapulhat. Semmi sem lehet katasztrófálisabb egy ország számára, mint az egymásra lícitáló populizmusok vetélkedése. Ezt a veszélyt csak a szakmai értelmiség objektivitására törekvő együttműködése háríthatja el.

3. Ebben a szellemben félreérthetetlenül ki kell mondani, hogy a mai helyzetben a belföldi felhasználás visszafogásával járó stabilizáció elkerülhetetlen. Nem vitatható, hogy lehetőségeinken fölül élünk, és ennek a helyzetnek tovább külföldi forrásbevonással való finanszírozása megengedhetetlen és lehetetlen.

4. E sorok írójának véleménye szerint, amely vélemény azonban vitatott, és még csak nem is alaptalanul, a kiigazítás elsődleges eszköze, főként rövid távon, a bevételek növelése és nem a kiadások csökkentése. A bevételek gyorsabban, a kiadások lassabban változtathatók, és a megfontolatlan kiadáscsökkentések alááshatják a jövőt.

5. A kiigazítás során az egyensúly megteremtésével egyenrangú célnak kell tekinteni a jövedelemelosztás egyenlőtlenségének csökkentését. A legszegényebbek nem terhelhetők, és a középosztály viszonylagos helyzete sem romolhat, mert a középosztály további elszegényedése súlyosan káros lenne a jövő szempontjából.

6. A kiigazítás során alapvető célnak kell tekinteni az intézményrendszer fenntartását. A tágabb értelemben vett jóléti intézményrendszer, az egészségügy, az oktatás,

a kultúra, a tudomány és a kutatás a jövőbeni fejlődés legfontosabb előrevívője, és súlyosabb károsodása a jövőbeni fejlődés lehetőségét venné el.

7. A stabilizáció nem vezet szükségképpen növekedésre, és ezért az egyensúly helyreállításával egyidejűleg elő kell készíteni, majd meg kell valósítani azokat az intézkedéseket, amelyek megindítják és meggyorsítják a fejlődést. Ez nem lehetséges a gazdaságra, társadalomra és politikára vonatkozó jövőkép kialakítása nélkül.

8. Bármennyire törekedni kell is az együttműködés kialakítására, ez a Kormányprogram, sajnos, nem lehet ennek alapja és eszköze. Ennek az iratnak a stílusa elfogadhatatlan, tartalma szakszerűtlen, és nyilvánvaló politikai törekvései ugyancsak elfogadhatatlanok. Ezért erre nem építhető fel szélesebb körű nemzeti együttműködés.

Irodalom

Meier, Gerald M. és Joseph E. Stiglitz: (szerk.) (2001): *Frontiers of Development Economics. The Future in Perspective*. The World Bank és Oxford University Press, New York és Oxford, 2001.

Szakolczai György (2005): A nemzetközi fizetési mérleg hiányának csökkentése. *Magyar Szemle*, Új folyam, XIV/7–8. (2005. augusztus) 46–71 l.

Szakolczai György (2006): A gazdasági fejlődés elméletének megújulása: az első, a második és az új generáció. *Valóság*, XLIX/3. (2006. március) 1–35. l.

Szakolczai György (2006a): Duális gazdaság és a külkereskedelmi hiány. *Magyar Szemle*, Új folyam, XV/3–4. (2006. április) 41–57 l.

Szakolczai György (2006b): Gazdaságpolitikai reformok. Előre a növekedésért. Beszámoló az OECD gazdaságpolitikai ajánlásairól. *Külgazdaság*, L/4–5. (2006. április-május) 106–115. l.

Az Új Egyensúly programja 2006–2008. (2006) Az államháztartás egyensúlyának tartós megteremtése. Budapest, 2006. június 10., 9 l.

Új Magyarország. Szabadság és szolidaritás. A Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igazságos Magyarországért 2006–2010. (2006) Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2006. május 30., 55 l.

 SZAKOLCZAI GYÖRGY